

Flamingo's in Nederland: wat doen 'zuurstokken' in een kikkerland?

In het kader van het Bijzondere Soorten Project niet-broedvogels worden ook sommige exoten gevolgd. Twee daarvan, (Europese) Flamingo en Chileense Flamingo - oneerbiedig ook wel 'zuurstokken' genoemd in de vogelaarsvolksmond - zijn soorten die je niet bepaald verwacht in ons koude kikkerlandje. Hieronder wordt ingegaan op herkomst, seizoenspatroon en aantallen in Nederland. Ook de herkenning komt kort ter sprake.

Herkomst van 'Nederlandse' flamingo's

In Nederland kunnen vier soorten flamingo's worden waargenomen. In de meeste gevallen gaat het om Chileense Flamingo's *Phoenicopterus chilensis*, maar ook de in Europa inheemse Flamingo *P. roseus* wordt regelmatig vastgesteld (let op: onder 'flamingo's' wordt het hele complex van soorten beschouwd, onder 'Flamingo' alleen de Europese soort; deze wordt overigens vaak 'Europese Flamingo' genoemd, en staat ook als zodanig op de BSP-formulieren). Daarnaast worden ook Caribische Flamingo *P. ruber* en (de Afrikaanse) Kleine Flamingo *P. minor* gemeld. Van de niet-Europese soorten is natuurlijk duidelijk dat deze hun oorsprong kennen in waterwildcollecties en diertuinen. Dit geldt waarschijnlijk ook voor een deel van de (Europese) Flamingo's. Toch kan in dit geval niet worden uitgesloten dat wilde soortgenoten Nederland kunnen bereiken vanuit de broedgebieden in zuidelijk Europa en West-Azië. Trekkende vogels uit deze populaties zijn in staat om enorme afstanden af te leggen. Sinds 1983 heeft zich een broedkolonie van flamingo's gevestigd in het Zwillbrocker Venn, Nordrhein-Westfalen in Duitsland; dit bijzondere gebeuren is goed gedocumenteerd door met name J. Treep. Dit gebied ligt enkele honderden meters van de Nederlandse grens, ter hoogte van het Gelderse Groenlo. Hier komen vooral Chileense Flamingo's tot broeden samen met Flamingo's en een enkele Caribische Flamingo. De verschillende soorten vormen er ook mengparen met hun 'familieleden', al is er nog geen hybride-jong grootgebracht.

In de eerste jaren werden de jonge flamingo's vaak gevangen en naar een diertuin gebracht. Sindsdien worden de jongen van een rode ring voorzien, met daarop een unieke code van twee letters en twee cijfers, zodat het gedrag van de vogels in al zijn facetten kan worden gevolgd. Een voorbeeld hiervan is de Flamingo die in januari 2001 verzwakt werd aangetroffen op Ameland en voorzien van een Zwillbrock-ring (ZV22) werd vrijgelaten. Hij verblijft sindsdien vooral langs de Friese Waddenkust en in het Lauwersmeer. In de broedkolonie werd deze vogel evenwel nog niet vastgesteld.

Seizoenspatroon

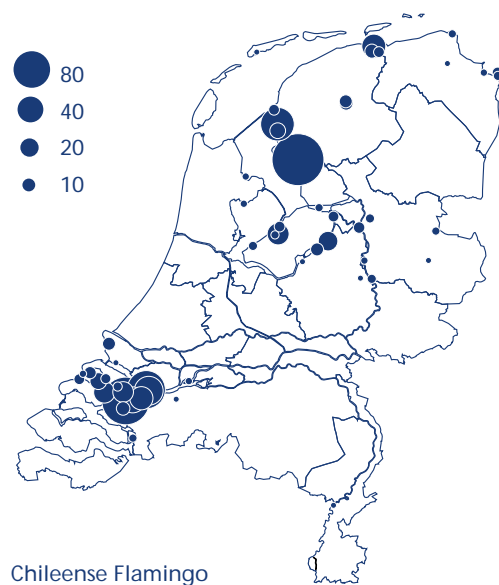
Flamingo's kunnen het hele jaar door in ons land worden waargenomen, maar in het broedseizoen (eind april-juni) zullen de meeste vogels in de kolonie in Duitsland verblijven. De weinige vogels die dan nog in Nederland worden gezien, betreffen waarschijnlijk niet-geslachtsrijpe dieren. Flamingo's nemen namelijk pas vanaf hun vijfde levensjaar aan het broedproces deel. In 1996-2000 werd er niet met succes gebreed in het Zwillbrocker Venn, door een lage waterstand en de daardoor toegenomen predatie. In die periode werden ook in het voorjaar relatief veel flamingo's gemeld in ons land. Normaal gesproken verlaten de vogels vanaf begin juli het Zwillbrocker Venn. De groep valt dan vaak uiteen en een deel trekt via de IJssel of de Oostvaardersplassen naar de Friese IJsselmeerkust en het Lauwersmeer-gebied. Vooral de Steile Bank is geliefd bij alle soorten flamingo's. Hier verblijven de vogels doorgaans van juli tot in oktober. Andere gebieden, waar dan



Herkenning van flamingo's in Nederland

	(Europese) Flamingo	Chileense	Carabische	Kleine
Verenkleed	Licht roze tot bijna wit	Roze	Oranje-roze	Roze
Poten	Roze	Lichtgrijs met roze knieën en tenen	Roze	Roze-rood
Snavel	Roze met zwarte (uiterste) punt	Basale helft licht-roze, zwart vanaf 'knik'	Als Europese met iets meer zwart aan de punt	Grotendeels paars-rood met zwarte punt

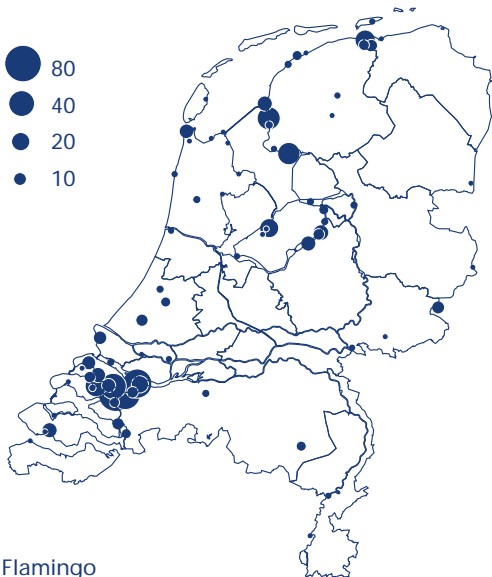
Fig. 1. Verspreiding van Flamingo en Chileense Flamingo in Nederland in de periode 1993-2001. De stippen geven de som van het maximum binnen een atlasblok per jaar.



Chileense Flamingo

regelmatig (enkele) flamingo's worden gezien, zijn bijvoorbeeld de Friese en Groningse Waddenkust, de Randmeren en de Delta. Mogelijk zijn ook waarnemingen in het Duitse en Deense Waddengebied terug te voeren op dezelfde kolonie. Typisch voor flamingo's is ook dat kolonies vaak uiteenvallen in kleine groepjes die zich dan weer bij elkaar aansluiten om vervolgens in andere samenstellingen op te splitsen. Overigens worden er maar zelden overvliegende flamingo's gemeld, uitgezonderd verplaatsingen binnen de pleister- of overwinteringsgebieden. Flamingo's zijn dan ook nachttrekkers en kunnen per nacht tot 600 km afleggen. Hoewel sommige vogels proberen in het noorden van het land te overwinteren, brengen verreweg de meeste flamingo's de wintermaanden door in het Delta-gebied. Ze benutten hier zowel zoute (Grevelingenmeer, Oosterschelde, Voordelta) als zoete wateren (Volkerakmeer, Haringvliet, Markiezaat). De zoete gebieden, vooral het Volkerakmeer en dan met name de Krammerse Slikken, winnen recent aan belang. In vergelijking met de jaren tachtig wordt het Grevelingenmeer tegenwoordig duidelijk minder vaak bezocht, en dan vooral tijdens strenge winters. Hoewel de diverse flamingosoorten vaak met elkaar optrekken, zijn er toch verschillen qua verspreiding (figuur 1). Daarbij lijken Flamingo's na de strenge winters van 1995/96 en 1996/97 wat zwerflustiger te zijn geworden dan hun Chileense 'neven'. Ze worden in ieder geval sindsdien wat meer verspreid over het land waargenomen.

Foto: Andreas Buchheim



Flamingo

Aantallen

De aantallen van de verschillende soorten flamingo's hangen nauw samen met de lotgevallen van de broedkolonie in Duitsland. Van 1982 tot en met 1995 broedden hier groeiende aantallen Chileense Flamingo's, met als maximum 13 broedparen in 1994 en 11 in 1995. Ook de aantallen Flamingo's vertoonden een stijgende lijn. In 1993 kwamen zes paren tot broeden, nadat ze er in 1987 voor het eerst hadden gebroed. In 1995 was ook een paar Caribische Flamingo's aanwezig dat een (niet-succesvolle) broedpoging waagde. In het voorjaar van 1997 keerde alleen het vrouwtje terug naar de kolonie; ze is sindsdien gepaard met een Flamingo. In de jaren tachtig bleef het aantal waargenomen flamingo's in Nederland op een stabiel niveau. Waarschijnlijk waren (nieuwe) ontsnaptingen hiervoor verantwoordelijk, aangezien er in die jaren nauwelijks jongen uitvlogen; ook wilde aanvullingen (Flamingo) vallen niet uit te sluiten. Vanaf midden jaren negentig is het aantal wat afgenomen, samenhangend met het ontbreken van broedsucces in 1996-2000 in Zwillbrock. Daarnaast werden tijdens de strenge winters van 1995/96 en 1996/97 verliezen geleden, vooral onder jonge vogels. Zo heeft van de acht in 1995 geboren jongen maar één Chileense Flamingo (ZV03) de eerste winter overleefd. Ook zijn toen waarschijnlijk enkele volwassen vogels bezweken. Pas in 2001 werd weer met succes gebroed: er vlogen drie (Chileense) jongen uit die hun eerste winter goed hebben doorstaan. In 2002 werden twee jongen grootgebracht die afgelopen winter op de Krammerse Slikken verbleven. Het exacte aantal Flamingo's is moeilijk te geven, maar het zijn er momenteel vermoedelijk maximaal tien, terwijl de groep Chileense Flamingo's ongeveer

30 vogels bedraagt. Bij Caribische en Kleine Flamingo's gaat het om hoogstens enkele exemplaren.

Herkenning

Hoewel de verschillende soorten flamingo's vrij gemakkelijk te onderscheiden zijn, bestaat de indruk dat er toch regelmatig vergissingen worden gemaakt; ook worden vogels als 'flamingo spec.' op formulier gezet. In het eerste geval een bijna onvergeeflijke zonde, in het tweede geval een gemiste kans. In bijgaande tabel worden de belangrijkste verschillen van adulte vogels nog eens kort verduidelijkt. De grootte is hierbij een kenmerk van ondergeschikt belang, aangezien mannelijke en vrouwelijke flamingo's hierin wezenlijk kunnen verschillen.

Gerit Ottens & Erik van Winden

Met dank aan J. Treep voor levering van veel informatie

Ringaflezingen van flamingo's graag doorgeven aan J. Treep, De Leek 30, 9411 MK Beilen (treepdevries@hetnet.nl)

Bronnen

van den Berg A.B. 1987. Voorkomen, herkenning en status van flamingo's in Nederland. Dutch Birding 9: 2-7.

del Hoyo J., Elliott A. & Sargatal J. (eds.) 1992. Handbook of the Birds of the World, deel 1. Lynx Edicions, Barcelona.

Nordrhein-Westfälische Ornithologengesellschaft (hrsg.) 2002. Die Vögel Westfalens. Ein Atlas der Brutvögel von 1989 bis 1994. Beitr. Avif. Nordrhein-Westfalens, Band 37. Bonn.

Treep J. 1997. Flamingo-Nieuwsbrief, nummer 2. Uitgave in eigen beheer.

Uitnodiging WRN steunpunt Brabant

De bescherming van roofvogels heeft de laatste jaren een grote vlucht genomen in Noord-Brabant. Een enthousiaste groep mensen heeft velen met het virus aangestoken. Ieder jaar wordt er een gezellige en leerzame provinciale bijeenkomst gehouden. Dit jaar zal de bijeenkomst plaatsvinden op donderdagavond 3 april.

Na eerdere lezingen over Boomvalk, Zearend en Buizerd is nu de Rode Wouw middelpunt van de belangstel-

ling. Helemaal uit Zuid-Limburg komt Paul Voskamp vertellen over zijn ervaringen in België. Daarnaast zal het jaarverslag 2002 van het Steunpunt Brabant worden toegelicht en gepresenteerd. De avond vindt plaats in congressentrum Boerke Mutsaers, Vijverlaan 2 in Tilburg (pal naast station Tilburg-West).

Voor nadere inlichtingen: Edward Sliwinski (0412-639612) of Toon Voets (013-5809813).